

CUMHURİYETİN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE MİLLİ EĞİTİM BAKANLARININ ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN BİR ANALİZ

Methi ÇELİK¹ & Gökhan SAVAŞ² & Hazal TAKMAK³ & Gamze TUTI⁴

Öz

Ülkelerin geleceği için önemli rol oynayan eğitim hizmetlerinin amacına ulaşabilmesi için etkin bir biçimde yürütülmesi ve yönetilmesi gerekmektedir. Türkiye’de eğitimin yönetilmesi ve yönlendirilmesi devlet adına Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze 3 yıldan daha fazla süre görev yapan Milli Eğitim Bakanları’nın temel çalışmalarının neler olduğunu sistemli ve bütüncül bir biçimde ortaya koymaktır. Araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma söz konusu dönemdeki eğitim politikalarının ortaya konması açısından önem taşımaktadır. Araştırma sonucunda 1920 yılından günümüze kadar 65 Milli Eğitim Bakanı’nın görev yaptığı belirlenmiştir. Bu bakanlardan 9 tanesinin çalışmalarına araştırmada yer verilmiştir. Genel olarak bakıldığında eğitim alanından gelmeyen Bakanların daha fazla olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar görev yapmış olan bakanların çalışmaları incelendiğinde yapılanların birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlarının değişimi ile birlikte izlenen politikalarda da ciddi değişmelerin olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Eğitim, Milli Eğitim Bakanları.

An Analysis into the Studies of Ministers of National Education from the Foundation of Turkish Republic to Present

Abstract

In order to reach educational aims it is vital to conduct and manage educational services that play an important role on the future of countries. In Turkey, education is conducted and managed by Ministry of National Education on behalf of the state. The purpose of this study is to reveal the studies of Ministers of National Education working for more than three years since the foundation of Turkish Republic. Descriptive scanning method was used in this study. This study carries importance for exhibiting the educational policies of the related period. As a result of the study it was revealed that 65 Ministers of National Education have officiated from 1920 to present. Studies of nine of the Ministers were analyzed in this study. It was seen that Ministers of National Education that do not come from educational field are more in number. When the studies of Ministers of National Education having been working from 1920 to present were examined, it was seen that studies complement each other. Furthermore, the study revealed that educational policies also changed with the changing Minister.

Keywords: Republic Period, education, Ministers of National Education.

¹ Dr. Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, methi56@gmail.com

² Dr. Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, gokhansavas37@gmail.com

³ Dr. Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, hazaltakmak@gmail.com

⁴ Dr. Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, gmzelskn@hotmail.com

Giriş

Eğitimin insanlara ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri kazandırmanın yanında toplumun refah ve kalkınmasını sağlamak ve topluma değer kazandırmak gibi işlevleri de bulunmaktadır (Başar, 1988). Bu işlevleri nedeniyle eğitim, tüm milletlerin üzerinde önemle durduğu bir konu olarak varlığını sürdürmektedir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de eğitim, oldukça önemsenmiş ve toplumun kalkınması için önemli bir araç olarak görülmüştür (Bayburt, 2017).

Ülkelerin geleceği için önemli bir rol oynayan eğitim hizmetlerinin istenen amaçlara ulaşabilmesi için etkili bir şekilde yürütülmesi ve yönetilmesi gerekmektedir. Türkiye'de eğitimin yönetilmesi ve yönlendirilmesi devlet adına Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın en üst noktasında ise Bakan bulunmaktadır.

Milli Eğitim Bakanı, bünyesinde bulundurduğu öğretmenler, taşra ve merkez teşkilatında çalışan personel ve yöneticilerle birlikte toplam sayısı bir milyonun üzerinde olan bir gruba önderlik etmektedir. Bu kadar büyük bir grubu temsil eden Milli Eğitim Bakanları, Milli Eğitim politikalarının belirlenmesinde ve yürütülmesinde lider konumunda bulunmaktadır. Milli Eğitim politikalarının belirlenmesinde Bakan, Bakan yardımcılarını ile Yükseköğretim Kurulu, Talim Terbiye Kurulu gibi kurullar yardımcı olmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Türkiye'de 2018 yılında geçilen Cumhurbaşkanlığı Yönetim şekli sonrası Milli Eğitim Bakanlığının görev ve yetkileri de tekrardan belirlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 301. Maddesinde Milli Eğitim Bakanının görevleri şu şekilde sıralanmıştır:

a) *Okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedenî, zihnî, ahlakî, manevî, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek; öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek,*

b) *Eğitim ve öğretimin her kademesi için ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve denetlemek, ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek,*

c) *Eğitim sistemini yeniliklere açık, dinamik, ekonomik ve toplumsal gelişimin gerekleriyle uyumlu biçimde güncel teknik ve modeller ışığında tasarlamak ve geliştirmek,*

ç) *Eğitime erişimi kolaylaştıran, her vatandaşın eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alan politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak, belirlenen politikaları uygulamak, uygulanmasını izlemek ve koordine etmek,*

d) *Kız öğrencilerin, engellilerin ve toplumun özel ilgi bekleyen diğer kesimlerinin eğitime katılımını yaygınlaştıracak politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, belirlenen politikaları uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,*

e) *Özel yetenek sahibi kişilerin bu niteliklerini koruyucu ve geliştirici özel eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,*

f) *Yükseköğretim kurumları dışındaki eğitim ve öğretim kurumlarını açmak, açılmasına izin vermek ve denetlemek,*

g) *Yurtdışında çalışan veya ikamet eden Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretim alanındaki ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çalışmaları ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde yürütmek,*

ğ) Yükseköğretim dışında kalan ve diğer kurum ve kuruluşlarca açılan örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarının denklik derecelerini belirlemek, program ve düzenlemelerini hazırlamak,

h) Yükseköğretimin millî eğitim politikası bütünlüğü içinde yürütülmesini sağlamak için, 4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek,

ı) Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen diğer görevleri yapmak.

Millî Eğitim Bakanlığı sorumlu olduğu görev alanları ve geliştirdiği politikalarla, toplumun tüm kesimlerine hizmet vermektedir. Bakanlığın sunmuş olduğu hizmetlerin toplum tarafından benimsenmesi ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen politikaların bakanlık personeli tarafından sahiplenilmesi için Bakanın birtakım liderlik becerilerine sahip olması gereklidir. Bu açıdan Millî Eğitim Bakanı belirleme sürecinde liderlik becerilerini etkili bir şekilde kullanma potansiyeline sahip olan isimlere öncelik verilmesi büyük önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze 3 yıldan daha fazla süre görev yapan Millî Eğitim Bakanları'nın temel çalışmalarının neler olduğunu sistemli ve bütüncül bir biçimde ortaya koymaktır. Ayrıca araştırmada eğitim kökenli olan ve olmayan Millî Eğitim Bakanlarının politikaları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığının belirlenmesi de amaçlanmaktadır.

Millî Eğitim Bakanları yürütmüş oldukları politikalar ile Türk eğitim sisteminde farklı alanlarda değişimlere imza atmışlardır. Bu değişimlerin hangi alanlarda yoğunlaştığının bütüncül bir şekilde tespit edilmesi alanyazında var olan bir eksikliği ortadan kaldıracaktır. Alanyazın incelendiğinde genellikle yapılan çalışmaların bütüncül bir perspektiften uzak olduğu görülmektedir. Oysaki göreve gelen tüm bakanlar diğerlerinden devraldıkları bayrağı daha ileriye taşımak için birtakım değişimleri hayata geçirmişlerdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin açılış tarihi olan 1920 yılından günümüze kadar geçen sürede görev yapan Millî Eğitim Bakanlarının sayısı 64'tür. Bu bakanlar arasında eğitim kökenli olanların sayısı ise son Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk ile birlikte 14'e yükselmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018b). Bu bağlamda araştırma, eğitim kökenli olan ve olmayan Millî Eğitim Bakanlarının politikalarının karşılaştırılması açısından da önemlidir.

Araştırmanın Yöntemi

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze 3 yıldan daha fazla süre görev yapan Millî Eğitim Bakanları'nın temel çalışmalarının neler olduğunu sistemli ve bütüncül bir biçimde ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, betimsel tarama modelindedir. Tarama modelleri var olan bir durumu, olduğu gibi yansıtmayı amaçlayan araştırma yöntemleridir (Karasar,1999). Verilerin toplanması sürecinde belgesel tarama tekniği kullanılmıştır. Belgesel tarama, belirli bir amaç doğrultusunda, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme gibi bir dizi süreçten oluşmaktadır (Karasar, 2013). Araştırmada konuyla ilgili 42 makale, 10 kitap ve 12 tez incelenmiştir. İlgili alanyazın taraması sonucunda elde edilen bilgiler dönemler halinde analiz edilmiştir.

Araştırmada Millî Eğitim Bakanı olarak 3 yıldan fazla süre görev yapanlar araştırma kapsamına alınmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye Devleti'nin kuruluşundan günümüze kadar geçen sürede 3 yıldan fazla süre görev yapan Millî Eğitim Bakanları'nın çalışmalarına yer verilmiştir.

1-Mustafa Necati UĞURAL

Mustafa Necati UĞURAL, 20.12.1925-01.01.1929 tarihleri arasında bakanlık yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin yedinci Eğitim Bakanı olarak görev yapan Mustafa Necati bir süre öğretmen olarak görev yapmış olsa da İstanbul Hukuk Mektebi mezunudur. Dönemin eğitim sorunlarını farkında olan Mustafa Necati bu sorunlar hakkında önde gelen devlet ve eğitim adamlarının görüşlerini almak için 3. İlmiye Heyetini toplamıştır. Mustafa Necati bakan olduktan hemen sonra toplanan bu heyetin yoğun çalışmaları sonucu 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla Maarif Teşkilatında geniş çaplı bir düzenlemeye gidilmiştir. Talim ve Terbiye Dairesi ve Türk dili ve ilişkili sorunlara yönelik Dil Heyeti kurulmuştur. 789 sayılı kanunla hiçbir eğitim kurumunun Maarif Vekâletinin izni olmadan açılmayacağı hükme bağlanmıştır. Aynı kanunla öğretmen okullarında da bir düzenlemeye gidilmiş, köy öğretmen okulları ve orta öğretmen okullarına yer verilmiştir. Eğitim kurumlarının kademeleştirilmesi ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim şeklinde düzenlenmiştir (Başar, 1988). Bu kanuna göre yapılan bir diğer düzenleme de Maarif Eminlerinin oluşturulmasıdır. O dönemde ilköğretimin yayılması konusu valiliklerin yetkisindeydi. Ancak her valilik eğitim işleriyle ilgilenmemekteydi. Maarif Eminlerinin kurulması valiliklerin elindeki bu yetkiyi almış ve öğretim birliği uygulamasına katkıda bulunmuştur. Maarif Eminleri bakanlığın aldığı kararların uygulanması, eğitim işlerinin düzenlenmesi ve öğretmen atamalarının yapılması gibi konulardan buldukları bölge genelinde sorumluydular. Ancak idari ve mali yetkiye sahip olmadıkları için çok fazla uygulamada bulunamamışlar ve ilerleyen yıllarda kapatılmışlardır (Başgöz, 1999; Ergün, 1991; Akt. Alıcı, 2008).

Mustafa Necati Bey'in "eğitim hizmetlerinde asıl olan öğretmenliktir" ibaresini Maarif Teşkilatına dair kanuna koydurması öğretmenlere verdiği önemi ve onlara kazandırdığı değer ve saygıyı göstermektedir (Alıcı, 2008; Şentürk, 2013). Öğretmenlerin mesleki bilgilerinin artması için hizmet-içi eğitimler düzenlenmiş, Terbiye dergisi çıkarılmıştır. Öğretmen örgütlerinin başkanlığını bizzat kendisi yapmış ve bu şekilde ülke genelinde öğretmenlerin örgütlenmesini sağlamayı amaçlamıştır (Güven, 2001).

Mustafa Necati Bey eğitimde yeni bir anlayış ve eğitimin felsefi temellerinin yeniden oluşturma gayreti içinde, 1924 yılında ülkeye gelen John Dewey'in raporu doğrultusunda uygulamalarda bulunmaya ve teknik eğitim alanında da uzman görüşlerini değerlendirmeye başlamıştır (Güven, 2001). John Dewey'in tavsiyeleri doğrultusunda ilköğretimin yaygınlaştırılması amacıyla öğretmen yetiştirme konusu üzerinde ciddi anlamda duran Mustafa Necati Bey'in bakanlık döneminde, Köy Enstitülerinin oluşturulmasında model teşkil eden Köy Muallim Mektepleri Denizli ve Kayseri'de açılmıştır. Yine çeşitli illerde öğretmen okullarının açılması, Gazi Orta Öğretmen Okulunun kurulması bu dönemde gerçekleşmiştir (Alıcı, 2008). Güzel sanatlar eğitimi ve beden eğitimi konuları üzerinde de özenle duran Mustafa Necati Bey, bakanlık örgütü içerisinde Güzel Sanatlar Müdürlüğü kurmuş ve Güzel Sanatlar Komisyonu oluşturulmuştur (Güven, 2001).

Mustafa Necati Bey'in önerisiyle kurulan Dil Heyetinin çalışmaları neticesinde 1 Kasım 1928'de Latin Alfabesi kabul edilmiştir. Yeni harflerin en kısa sürede halka öğretilmesi için Millet mekteplerinin açılması kararlaştırılmış ve bu doğrultuda yapılacak çalışmalar başlatılmıştır. Millet mekteplerinde okuma yazma öğretecek ilkokul öğretmenlerine yeni harflerin öğretilmesi amacıyla katılımın zorunlu olduğu kurslar açılmıştır. Türk eğitiminin çağdaşlaşmasına hız kazandıran Mustafa Necati Bey Millet Mekteplerinin açıldığı 1 Ocak 1929 günü vefat etmiştir (Alıcı, 2008).

2-Saffet ARIKAN

Asker kökenli olan Saffet Arıkan, Mustafa Kemal Atatürk tarafından Eğitim Bakanlığı'na atanan son kişi olmuştur. Arıkan 10.06.1935-28.12.1938 tarihleri arasında bakanlık yapmıştır. Bakanlık görevinden önce eğitimle ilgili konularla ilgilenmemiş olmasına rağmen Arıkan, Atatürk'ün

tavsiyeleri ve değer verdiği eğitimcilerin katkılarıyla görevini yerine getirmiştir. Bu dönemde üstün başarılı ilköğretmenlerine ortaokullarda görev alabilme imkânı verilmiştir. Ayrıca köylerdeki öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek için eğitimlik ve gezici başöğretmenlik sistemi hayata geçirilmiştir (Aldemir, 2007).

Saffet Arıkan Eğitim bakanı olarak göreve geldikten sonra eğitimde var olan sorunları belirlemek için öncelikle öğretmenlerden bilgi edinmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretim programları ile ilgili öğretmenlerin görüşlerini, ihtiyaçlarını ve önerilerini belirtmelerini istediği anketler uygulamıştır. Bu dönemde üzerinde önemle durulan bir konu köy halkının eğitilmesi olmuştur. O dönemdeki mevcut öğretmen yetiştirme sistemi, köy halkının geliştirilmesi için yeterli görülmemektedir. Şehir hayatına alışmış ve eğitim görmüş bireyler köylerde çalışmak istememekte ya da kırsal kesimin hayat şartlarına uyum sağlamakta güçlük çekmekteydiler. Bu nedenle köylere gönderilecek öğretmenlerin çok yönlü gelişimini sağlayacak olan Köy Eğitmeni projesi Saffet Arıkan'ın bakanlığı döneminde ve İsmail Hakkı Tonguç'un yönetiminde başlatılmıştır. Bu proje doğrultusunda ordunun potansiyelinden yararlanılmış ve askerliğini çavuş olarak yapmış erler, deneyimli bir köy öğretmeni ve ziraat okulu mezunu bir memur tarafında kursa alınmıştır. Eskişehir Çifteler'de açılan bu kursta öğretmen adaylarına uygulamalı eğitimler verilmiştir. Eğitimler sonucu öğretmenler köylere dağıtılmış ve uygulamanın başarılı olması üzerine 1937 Haziran ayında Köy Eğitmenleri Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun doğrultusunda çeşitli illerde de benzer Köy Eğitmenleri kursu açılmaya başlamıştır (Turan, 1999, Akt; Kapluhan, 2012).

Saffet Arıkan döneminde üniversitelerde doçentlik kadroları oluşturulmuş ve çalışan akademisyenlerin maaşlarında düzenlemeler yapılmış, doçentlerin mali durumları rahatlatılmıştır. Bu dönemde Ankara'da Tıp Fakültesi kurulmuş, İstanbul Üniversitesine bağlı İktisat Fakültesi ve Yüksek Öğretmen Okulu'nda Pedagoji Enstitüsü açılmıştır (Başar, 1988).

3-Hasan Ali YÜCEL

Hasan Ali Yücel İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra öğretmenlik, bakanlık müfettişliği, Paris'te Avrupa öğrenci müfettişliği, gazetecilik ve bakanlıkta çeşitli yönetici görevlerini üstlenmiştir. Saffet Arıkan'ın 1938'de görevden ayrılması üzerine Eğitim bakanlığı görevine getirilen Hasan Ali Yücel, 7 yıl 7 ay Eğitim bakanı olarak çalışmıştır (Başar, 1988).

Hasan Ali Yücel Eğitim Bakanı olarak göreve başladıktan sonra ilk yaptığı işlerden birisi 1. Neşriyat Kongresini toplamak olmuştur. Bakanlığın Türkçeye çevrilecek eserler, ansiklopedi ve sözlük çalışmaları, çocuk kütüphanesi oluşturmak için gerekli hazırlıklar gibi yayın işleriyle ilgili faaliyetlerini içeren danışma nitelikli bir kongre olarak düzenlenmiştir. Burada alınan kararlar doğrultusunda İlköğretim, Tebliğler, Güzel Sanatlar, Teknik Öğretim gibi dergiler yayınlanmaya başlamıştır (Tuncor, 1976; Akt. Taşkesen, 2006). Ayrıca burada alınan kararlar doğrultusunda Türk ve dünya klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi doğrultusunda Tercüme Bürosu oluşturulmuştur (Oğuzkan, 1987; Akt. Başar, 1988).

Günümüze kadar belirli aralıklarla devam eden Milli Eğitim Şuralarının ilki Temmuz 1939 yılında Hasan Ali Yücel'in Eğitim Bakanlığı döneminde toplanmıştır. Toplantıda genel olarak planlama konusu gündem olmuştur. Alınan kararlar arasında yükseköğretim ve fakültelerin Milli Eğitim Bakanlığına bağlanması yer almaktadır. Ayrıca alınan önemli kararlardan birisi de okul ders kitaplarının tek tip kitap olmasıdır. Bunların dışında ilköğretim, ortaokul ve teknik öğretim konularında da çeşitli kararlar alınmıştır (MEB, 2017). Kırsal kesimdeki okul ve öğretmen ihtiyacının karşılanması da bu toplantıda önemle ele alınan konular arasındadır.

Köy Enstitüleri, Hasan Ali Yücel'in Eğitim Bakanlığı döneminde hayata geçirdiği uygulamalar arasındadır. Hasan Ali Yücel kendinden önce Eğitim Bakanlığı yapmış olan Saffet

Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Milli Eğitim Bakanlarının Çalışmalarına İlişkin Bir Analiz

Methi ÇELİK & Gökhan SAVAŞ & Hazal TAKMAK & Gamze TUTİ

Arıkan'ın göreve getirdiği İsmail Hakkı Tonguç'un Köy Eğitimliği projesini desteklemiştir. Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un köy eğitimi ile ilgili düşüncelerinin dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından da destek bulmasıyla 17-29 Temmuz Birinci Eğitim Şurası sonucunda Köy Enstitülerinin açılması kararlaştırılmış ve 17 Nisan 1940 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Köy Enstitüleri açılmaya başlanmış ve Hasan Ali Yücel döneminde toplamda 20 Köy Enstitüsü açılmıştır (Gedikoğlu, 1971; Akt. Başar, 1988). Açılan bu kurumlar, kırsal kesimdeki halka sadece okuma-yazma öğretecek öğretmen yetiştirmeyi hedeflememekte, aynı zamanda köy öğretmeni olarak yetişecek kişilerin çok yönlü gelişimini sağlayarak halkın da tarım, sanat, kültür ve sağlık alanlarında çok yönlü gelişimini amaçlamaktaydı (Aysal, 2005; Kartal, 2008).

Birinci Coğrafya Kongresi Hasan Ali Yücel başkanlığında 1941 yılının Haziran ayında toplanmıştır. Bu kongrede ders kitapları ve öğretim müfredatları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Türkiye coğrafyasının ana hatları üzerinde çalışmalar yapılmış ve yerlerin adlandırılması üzerinde durulmuştur. Hasan Ali Yücel'in Eğitim Bakanlığı döneminde ders kitaplarının standardizasyonu işlemleri Türk Dil Kurumunun çalışmalarıyla birlikte paralel bir şekilde yürütülmüştür. Ayrıca ders kitaplarının basılması ve ülkenin her yanına dağıtılması amacıyla basım ve teşkilatlanması oluşturulmuştur (Yücel, 1993; Akt. Taşkesen, 2006).

Hasan Ali Yücel'in bakanlık dönemine kadar mesleki ve teknik eğitimi alanında yurtdışından uzmanların çağırılması, öğretmenlerin yurtdışına gönderilmesi, meslek okullarının eğitim ve denetim işlerinin belediyelerden ve il özel idarelerinden alınarak Milli Eğitim Bakanlığına devredilmesi gibi gelişmeler yaşanmıştır. Hasan Ali Yücel de bakanlık döneminde meslek eğitiminin gelişimi adına iki önemli girişimde bulunmuştur. Bunlardan ilki meslek eğitimi için yasal bir dayanağın oluşturulmasıdır. 1942 yılında çıkarılan kanunla mesleki ve teknik eğitimin ülke genelinde yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bir diğer girişim ise 1942-1950 yılları olmak üzere geleceğe yönelik yatırım bütçesinin hazırlanmasıdır (Taşkesen, 2006).

Yükseköğretim alanında Hasan Ali Yücel'in yaptığı önemli çalışmalardan birisi de hiç kuşkusuz Haziran 1946'da TBMM'den çıkan Üniversiteler Kanunu'dur. Bu kanunla birlikte özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip olarak tanımlanan üniversitelerin kurulması, yönetimi, denetimi, öğretim elemanları ve personelle ilişkili birçok konu hukuki esaslara bağlanmıştır. Ayrıca 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi öğretime başlamış ve mesleki ve teknik eğitim alanında ortaöğretimin devamı niteliğinde önemli bir adım olarak nitelendirilmiştir (Başar, 1988).

4- Tefvik İLERİ

Tefvik İleri 11.08. 1950 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı görevine başlamıştır. İleri, üç defa Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirilmiştir. İlk görevi 11.08.1950-06.04.1953 arasında, ikinci görevi 13.04.1957-25.11.1957 arasında, üçüncü görevi ise 23.05.1959-08.12.1959 tarihleri arasında olmak üzere yaklaşık üç yıl on ay görev yapmıştır (Sorguç, 1982). Milli Eğitim Bakanlığı'na mühendislik kökenli olan Tefvik İleri'nin atanma sebebi olarak eğitim ile ilgili hususular ile yakından ilgilenmesi gösterilebilir.

İleri, eğitim sisteminde öğretmenin önemli bir rolü olduğu düşüncesiyle öğretmenlik mesleğine büyük bir değer vermiştir. Türk eğitim sisteminde öğrencilerin iyi yetiştirilmesinin ön koşulunun, nitelikli ve karakterli öğretmenler tarafından verilen eğitim olduğunu öne sürmüştür. İleri, ayrıca Türk dili konusundaki düşünce ve çalışmaları ile de dikkat çekmiştir. Türkçe'nin bir bilim dili olması için gereken bilimsel terimlere sahip olmamasını Türk eğitim sisteminin sorunlarından birisi olarak görmüştür. Türkçeye yabancı kelimelerin girmesini eleştirmiştir. Bu doğrultuda, görev süresi içinde Türk dili konusunda uzmanların yer aldığı bir komisyon kurarak Türkçeye sonradan eklenen kelimelerin ders kitaplarından çıkarılmasını sağlamıştır. İleri, Milli Eğitim Bakanlığı görevi boyunca

demokratik bir yönetim anlayışı benimsemiştir. Hem bakanlık düzeyinde hem de yerel düzeyde Danışma Kurulları oluşturarak kararların istişare ile alınmasının yolunu açmıştır. Ayrıca Talim Terbiye Kurulunu da göreve gelen bakanlara göre şekillenmeyecek bir yapıya büründürmeye çalışmış ve dönemin ileri gelen eğitimcilerine bu kurulda görev vermiştir (Başar, 1988).

İleri, örgün eğitim ile ilgili olarak da çalışmalarda bulunmuştur. İlköğretim ile ilgili çalışmalarına bakıldığında Milli Eğitim Bakanlığı döneminde daha çok mevcut okulların bakım ve onarımları için çalışıldığı görülmüştür. Ayrıca köy halkının okul yapma sorumluluğunu kaldırarak yüklerini hafifletmiştir. Yatılı ilkokullar açılarak ilköğretimdeki okullaşma oranı ve öğrenci sayısı arttırılmıştır. Bu nedenle okullaşma oranında kayda değer bir büyüme olmamıştır. Bu sorunların giderilmesi amacıyla 5 Şubat 1953'te Gazi Eğitim Enstitüsü'nde 5. Milli Eğitim Şurası'nın toplanmasına karar vermiştir (Karakök, 2011). 5. Milli Eğitim Şurası dönemin hükümetinin eğitim politikalarında belirleyici bir unsur olmuştur. Bu Şura'nın toplanma amacı eğitimin yeniden yapılandırılması ve sorunlara çözüm bulunmasıydı (Kaya, 2014). Bu doğrultuda, Şura'ya ön hazırlık amacıyla Amerika Birleşik Devletleri Florida Üniversitesi profesörlerinden Wofford'u Türkiye'ye davet ederek bir rapor sunmasını istemiştir. Wofford'un sunduğu rapor doğrultusunda çalışmalar yapan İleri, aynı zamanda 25 öğretmeni Florida Üniversitesi'nde göndererek bilgi ve becerilerini geliştirmeyi amaçlamıştır (Başar, 1988). ABD' ye gönderilen bu öğretmenler "Leaders Program" isimli bir program çerçevesinde eğitim görmüş ve incelemeler yapmışlardır (Okudan, 2011; Akt. Kaya, 2014). Bu bağlamda İleri'nin öğretmenlerin hizmet-içi eğitimler aracılığıyla yetiştirilmesine önem verdiği söylenebilir.

5. Milli Eğitim Şurası'nda İlköğretim Kanununun tekrar incelenmesi, öğretmen yetiştirme, müfredat, okul öncesi, özel eğitim ve öğretmen sorunları konuları görüşülmüş ve tavsiye kararları alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda kanun değişikliğiyle köy ilkokullarına zorunlu devam yaş sınırı 16'dan 14'e indirilmiştir. Yine bir kanun değişikliğiyle ilkokullarda eylül ayı sonu itibariyle altı yaşını bitirmiş çocukların alınmasına ve 14 yaşını doldurdukları yılın sonunda kadar devam ettirilmesine karar verilerek zorunlu ilköğretim iki yaş kısaltılmıştır.

Türkiye'de özel eğitim ilk olarak İleri'nin Milli Eğitim Bakanlığı döneminde ciddi olarak ele alınmıştır. İzmir'de bulunan görme ve işitme engellilere yönelik okul Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Ayrıca Ankara ili Etimesgut ilçesinde görme ve işitme engellilere yönelik okullar açılmıştır. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde 17 yetiştirme yurdu açılmıştır. Bu okullarda ortaya çıkan özel eğitim öğretmeni ihtiyacı nedeniyle Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Özel Eğitim Bölümü açılmıştır.

Tevfik İleri'nin bakanlığı döneminde ortaöğretimle ilgili birtakım çalışmaların yapıldığı görülmektedir. 1952-1953 eğitim öğretim yılından itibaren ortaöğretim süresi dört yıla çıkarılmıştır. Ortaöğretimin dört yıla çıkarılmasıyla öğretim programlarında da bazı değişiklikler yapılmıştır. Ancak bu uygulama 1956 yılına kadar sürmüştür. Küçük bölgelerde farklı okul türlerini barındıran Çok Programlı Lise uygulamasını başlatarak lise öğreniminde fırsat eşitliğini sağlamayı amaçlamıştır (Kaya, 2014). İleri, ilköğretimde olduğu gibi ortaöğretimde de ilerleme kaydetmek amacıyla yurtdışından yabancı uzmanlar getirmiştir. ABD'den getirilen uzmanlar Türkiye'de öğretmenlere çeşitli konularda eğitim vermişler ve ortaöğretim sisteminin şekillenmesinde önemli rol oynamışlardır.

Mesleki ve teknik eğitim konusu, Tevfik İleri'nin bakanlığı döneminde ele alınan bir diğer konu olmuştur. Büyük şehirlerde teknik okullar açılmış, tarım elemanları yetiştirmek amacıyla motor eğitimi veren okullar kurulmuş, konut inşasında eleman yetiştirme amacıyla köy yapı kursları açılmış ve mevcut okulların kapasitesi arttırılmıştır.

İleri'nin Milli Eğitim Bakanlığı döneminde din öğretimine ilişkin çalışmalar da yapılmıştır. Bu konuyu görüşmek üzere bir komisyon kurulmuş ve komisyon çalışmaları doğrultusunda 1951-1952

Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Milli Eğitim Bakanlarının Çalışmalarına İlişkin Bir Analiz

Methi ÇELİK & Gökhan SAVAŞ & Hazal TAKMAK & Gamze TUTİ

eğitim öğretim yılından başlamak üzere İmam Hatip Okulları kurulmuştur. Ayrıca bu kurumlara meslek dersi öğretmeni yetiştirmek amacıyla 1959 yılında İstanbul'da Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştır. İlköğretim müfredatına din dersleri konulmuştur.

Tevfik İleri döneminde nüfusun büyük bir kısmı ilkokullarda öğrenim görmekteydi. Yükseköğretime devam eden öğrenci sayısının diğer eğitim kademelerinde göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda İleri, mevcut yükseköğretimin kalitesini arttırmayı amaçlamıştır. İleri, bir komisyon kurarak Doğu illerinde bir üniversitenin kurulması için çalışmalar başlatmıştır. 1957 yılında İzmir'de Ege Üniversitesi, Erzurum'da Atatürk Üniversitesi ve Ankara'da Ortadoğu Teknik Üniversitesi kurulmuştur. Ayrıca İzmir ili Buca ilçesinde bir Eğitim Enstitüsü kurulmuştur. İleri'nin yükseköğretime ilişkin çalışmaları diğer öğretim kademelerindeki çalışmalara göre daha sınırlı düzeyde gerçekleşmiştir.

İleri'nin öğretmen yetiştirme konusuna da önem verdiği görülmektedir. 1952 yılında Edirne'de Kız İlköğretmen Okulu açılmıştır. Ankara'da ise Yüksek Öğretmen Okulu açılmıştır. Ayrıca 5. Milli Eğitim Şurası'nda öğretmen yetiştirmeye ilişkin kararlar alınmıştır. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin zorunlu hizmet süreleri azaltılmış ve bu öğretmenlere askerliklerini yedek subay olarak yapma hakkı tanınmıştır. İlkokul öğretmenlerinin kadroları artırılmıştır. İlkokul öğretmenlerine yükselme hakkı tanınmıştır. Ortaöğretime öğretmen yetiştirmek amacıyla, daha önce kapatılan İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu yeniden açılmıştır (Başar, 1988). Liseden mezun olamayanların yükseköğrenimlerine devam etmelerini sağlamak amacıyla Akşam Okulları açılmıştır (Karakök, 2011).

Tevfik İleri'nin Milli Eğitim Bakanlığı döneminde ayrıca şu konularda çalışmalar yapılmıştır: Yabancı dil eğitimin genişletilmesi, kültür filmlerinin hazırlanması, orta öğretim yönetmeliğinin değiştirilmesi, ders yarıyılına ikiye ayrılması, sosyal faaliyetlere önem verilmesi, yurt ve burs imkânlarının artırılması, halk eğitimine yönelik çalışmaların yapılması, Ders Aletleri Yapım Merkezi'nin kurulması, laboratuvarların açılması ve kitap tercüme çalışmalarının yapılması (Kaya, 2014). Sonuç olarak İleri, görev yaptığı dönemde Türk eğitim sisteminin gelişimine önemli katkılarda bulunmuş ve döneme damgasını vurmuştur (Karakök, 2011). Türk kültürüne ait milli ve manevi değerleri ile Batı'nın bilimsel ilkelerinin bir sentezinin Türk eğitim sistemine katkıda bulunabileceği düşüncesiyle çalışmalarını yapmıştır (Kaya, 2014).

5-Celal YARDIMCI

Celal Yardımcı iki defa Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirilmiştir. Birinci görevi 17.5.1954-9.12.1955 tarihleri arasında, ikinci görevi ise 26.11.1957-22.5.1959 tarihleri arasında olmak üzere yaklaşık 3 yıl Milli Eğitim Bakanlığı görevinde bulunmuştur (Karakök, 2011). Eğitimci olmamasına rağmen Milli Eğitim Bakanlığı'na atanmış olması o dönemde tartışma konusu olmuş ancak görev süresi boyunca yaptığı başarılı çalışmalarıyla tanınmıştır (Başar, 1988).

Yardımcı, göreve geldiğinde Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşuna yönelik çalışmalar, ilköğretim ile ilgili işler, öğretmenlerin teftişi ve okul sağlığı gibi yapılması öncelikli işler bulunmaktaydı. Yardımcı, Türkiye'nin refahı için bilgiye ve bilime önem verilmesi gerektiğini, sorumluluk duygusuna ve güçlü bir karaktere sahip bireyler yetiştirilmesi gerektiğinin önemini vurgulamıştır. Celal Yardımcı'nın Milli Eğitim Bakanlığı döneminde ilköğretimde okullaşma oranında artış yaşanmıştır. İlköğretim kanununun çıkarılmasına yönelik çalışmalara devam edilmiştir. Benzer bir biçimde ortaöğretim kurumlarının sayısında da artış olmuştur. Tevfik İleri döneminde dört yıla çıkarılan ortaöğretim süresi tekrar üç yıla indirilmiştir (Tangülü, 2012).

Yabancı ülkelerin bilim ve kültüründen faydalanmak amacıyla Ankara, İstanbul ve İzmir’ de yabancı dilde eğitim veren liseler açılmıştır. Tevfik İleri döneminde açılan İmam Hatip liseleri faaliyete geçirilmiştir. Ankara’da Yüksek Ticaret Okulu açılmıştır.

Yardımcı, öğretmenler ile ilgili konularda da çalışmalarda bulunmuştur. Öğretmenlerin kadro sorunları çözülmeye çalışılmıştır. Öğretmen okullarının sayısı yaklaşık iki katına çıkmıştır. Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu’nun kuruluşuna yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Celal Yardımcı’nın bakanlığı döneminde Milli Eğitim Bakanlığı’nın teşkilat yapısında da düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca bu dönemde “Milli Eğitim Komisyonu” oluşturulmuştur. Askerlik görevini yapan okuma yazma bilmeyen erlere okuma yazma kursları açılmıştır. Sonuç olarak Celal Yardımcı’nın dönemin eğitim politikalarına uygun olarak çalışmalar yaptığı ve özellikle yükseköğretim alanındaki çalışmalarıyla ön plana çıktığı söylenebilir (Başar, 1988).

6-Hasan SAĞLAM

Hasan Sağlam 20.09.1980 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı görevine başlamıştır. Bu görevi 13.12.1983 tarihine kadar yürütmüştür (Bayburt, 2017). Asker kökenli olan Hasan Sağlam, 12 Eylül askeri darbesi sonrası bu göreve getirilmiştir.

Sağlam 1983 yılında yaptığı mali bütçe konuşmasında temel amaçlarının eğitimde Atatürk İlke ve İnkılaplarını ülke çapında yaymak mesleki ve teknik eğitime ağırlık vermek, öğretmenlik mesleğinin saygınlığını arttırmak, halk eğitimini geliştirmek, okuma yazma oranını arttırmak ve yükseköğretimi geliştirmek olduğunu ifade etmiştir (Tan, 2007, Yıldız ve Yıldız, 2016).

Hasan Sağlam’ın Milli Eğitim Bakanlığı görevini yürüttüğü dönemde okul öncesi eğitim kurumlarının sayısında artış yaşanmıştır. İlkokulda okullaşma oranı artmıştır. Aynı zamanda birçok ortaokul ve lise açılmıştır. Mesleki teknik eğitime önem verilmiş ve Endüstri meslek, kız meslek, ticaret meslek ve imam hatip liseleri açılmıştır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunuyla üniversitelerin idaresi Yükseköğretim Kurulu’na (YÖK) devredilmiştir. 24 Kasım’ın *Öğretmenler Günü* olarak kutlanması kararlaştırılmıştır. Öğretmen formasyonlarıyla ilgili üniversiteler ile iş birliği yapılmıştır. Öğretmen yetiştiren kurumlar üniversiteye bağlanmıştır. Öğretmenler lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışına gönderilmiştir. Öğretmenevleri açılmıştır. Ders kitaplarıyla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Çıraklık Eğitim Merkezleri’nin sayısı artırılmıştır. Okuma yazma seferberliği başlatılmış ve okur-yazar oranı artırılmıştır (Tan, 2007).

Hasan Sağlam döneminin önemli gelişmelerinden biri de Milli Eğitim Şuraları’nın toplanmasıdır. Onuncu Milli Eğitim Şurası 23-26 Haziran 1981 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu Şura’da anasınıflarının açılması, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması, öğretim programlarının geliştirilmesi, öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerinin geliştirilmesi, meslek kurslarının açılması, rehberlik hizmetlerine ağırlık verilmesi konularında görüşler ortaya atılmıştır. On birinci Milli Eğitim Şurası ise 8-11 Haziran 1982 tarihlerinde toplanmıştır. Bu Şura’nın temel gündemi öğretmenlik mesleği ve sorunları olmuştur. Öğretmenlerin hem hizmet öncesinde hem de hizmet süresince etkili bir biçimde yetiştirilmelerine yönelik kararlar alınmıştır. Öğretmenlere lisansüstü eğitim yapma fırsatı verilmiştir (Eriş, 2006). Ayrıca Sağlam döneminde, “Yükseköğretim Kanunu, Okul Pansiyonları Kanunu, Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi Kanunu, Zorunlu İlköğrenim Çağı Dışına Kalmış Vatandaşlar İçin Kanun, Okul Aile Birliği Yönetmeliği gibi bazı kanun ve yönetmelikler de çıkarılmıştır (MEB, 2018).

7-Metin BOSTANCIOĞLU

Metin Bostancıoğlu 11.1.1999-09.07.2002 tarihleri arasında bakanlık yapmıştır. Onun bakanlık dönemine bakıldığında önceki yıllarda atılan adımların devam ettirildiği görülmektedir. Bu

Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Milli Eğitim Bakanlarının Çalışmalarına İlişkin Bir Analiz

Methi ÇELİK & Gökhan SAVAŞ & Hazal TAKMAK & Gamze TUTİ

dönemde farklı olarak öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarında yeniden yapılanma çalışmaları gerçekleştirmiştir. MEB ve Yükseköğretim Kurumu [YÖK] işbirliği ile 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren geçerli olmak üzere, 1998 yılına kadar pedagojik formasyon almaları kaydıyla fen- edebiyat fakültelerinin bazı programlarından mezun olanlara öğrenim gördükleri alanlara ilişkin öğretmenliklere atanma fırsatı sunulmuştur (TBMM Tutanak Dergisi, 30.05.2005).

Bostancıoğlu'nun bakanlığı döneminde üniversitelere giriş sınavında da değişikliğe gidilmiştir. 1999 yılına kadar iki basamaklı olan Öğrenci Seçme Sınavının [ÖSS] ikinci basamağı kaldırılarak tek basamaklı bir sınav hâline getirmiştir. ÖYS ile ilgili ise herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Metin Bostancıoğlu'nun bakanlığı döneminde yayınlanmıştır. Bu yönetmelikle özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi uygulamalarına okul öncesinden itibaren yer verilmeye başlanmıştır. Ayrıca zihinsel öğrenme güçlüğü olan öğrencilere sınıf tekrarı yaptırılmayacağına ilişkin bir karara da varılmıştır (Cankar ve Taş, 2017).

8-Hüseyin ÇELİK

Hüseyin ÇELİK, 1983 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun olmuştur. 58. Hükümette 4 ay Millî Eğitim Bakanlığı yapan Çelik, 59. ve 60. Hükümette de Millî Eğitim Bakanlığı görevinde bulunmuştur. Cumhuriyet tarihinde 8 yıl görev yapan Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'den sonra en uzun süre görev yapan 2. bakan olmuştur.

Bakanlığı dönemi incelendiğinde hükümet programı kapsamında eğitim – öğretim süreçleri 2004-2005 öğretim yılından başlanarak kademeli bir değişimle, yeniliklere adım atılmıştır. Öğrenci merkezli, aktif öğrenmeyi sağlayan “Yapılandırmacı” felsefe temele alınmıştır. Bu pedagoji temeliyle yeni programlar tasarlanmıştır.

Bu dönemde okul öncesinde okullaşma oranını artırılması adına tekli eğitimden ikili eğitime geçilmiştir. Okul öncesi eğitimdeki derslik ihtiyacının giderilmesi adına her derece ve türdeki okulların zemin katlarında okul öncesi eğitim için fiziki alan oluşturulması yoluna gidilmiştir. Yeni yapılacak ilköğretim okullarında 6-12 dersliği olanlar için 1, on ikiden fazla dersliği olan okullar için ise 2 ana sınıfı açma zorunluluğu getirilmiştir. Mobil (gezici) Anasınıfları Projesi Hüseyin Çelik döneminde hayata geçirilen bir diğer çalışmadır. Bu proje ile okula ulaşım fırsatı bulamayan, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan, 3-5 yaş arasındaki çocukların okul öncesi eğitimden faydalanmaları sağlanmıştır. Söz konusu projeden 972 çocuk faydalanmıştır.

Sınav sistemleri ile ilgili değişikliklere bakıldığında 2008 yılında Ortaöğretim Kurumları Sınavı [OKS]'nin kaldırıldığı görülmektedir. Bu sınavın yerine Ortaöğretime Geçiş Sistemi [OGES] getirilmiştir. Süreç değerlendirme yaklaşımını benimseyen bu sistemde öğrenci davranışları da değerlendirmede etkili hale gelmiştir.

Çelik'in bakanlığı döneminde 2003-2004 eğitim-öğretim yılında sosyal bilimler ve edebiyat alanlarında ülkenin ihtiyaç duyduğu bilim adamlarının yetiştirilmesi için ilki İstanbul'da olmak üzere Sosyal bilimler liseleri açılmıştır. Ayrıca ülke sporunun geliştirilmesi ve sporcuların daha uygun ortamlarda eğitim almalarının sağlanması adına spor liseleri de kurulmuştur. Bu liseler 2004-2005 eğitim öğretim yılında Erzurum, Malatya, Sivas ve Uşak illerinde açılmıştır.

Hüseyin Çelik'in bakanlığı döneminde ortaöğretimin süresi 4 yıla çıkarılmıştır. Yabancı dil ağırlıklı eğitim veren Süper Liseler 07.06.2005 tarihli Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) kararı ile kademeli olarak Anadolu Liselerine dönüştürülmüştür. Bu dönemde lise türlerinin azaltılmasına yönelik çalışmalara da yer verilmiştir. Bu amaçla 04.12.2008 tarihli 2008/81 sayılı Genelge ile 2009-2010 öğretim yılında 9. sınıftan başlamak üzere farklı isimlere sahip olan erkek ve

kız meslek liseleri, teknik ve endüstri meslek liseleri ve kız teknik ve endüstri meslek liseleri olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Anadolu güzel sanatlar lisesi ve spor liselerinin de tek bir çatı altında birleştirilmesine karar verilmiştir. Bu dönemde ortaöğretimde yatay ve dikey geçişlere izin veren bir düzenlemeye de gidilmiştir. Böylelikle genel liseler ile mesleki ve teknik liselerin 9. sınıfları ortak sınıf haline getirilmiştir.

Bu dönemde üniversitelerin sayısında da ciddi bir artış yaşanmıştır. Her ilde en az bir üniversite hedefiyle 2003-2008 yılları arasında 41'i Devlet, 13'ü de Vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 54 yeni üniversite kurulmuştur. Bugün 129'u Devlet, 77'si Vakıf olmak üzere toplam 206 olan üniversite sayısı Hüseyin Çelik döneminde 94'ü Devlet, 36'sı Vakıf olmak üzere toplam 130 sayısına ulaşmıştır.

MEB tarafından 13.08.2005 tarihinde yayınlanan Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği ile öğretmenlik mesleği öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen şeklinde kariyer basamaklarına ayrılmıştır. Bu düzenleme ile öğretmenlerin kendilerini yenilemeleri için fırsat ortaya konmuştur. Yapılan bu sınav sonucunda 92.382'si öğretmen uzman öğretmenlik, 338'i başöğretmenlik unvanı olmak üzere toplam 92.720 öğretmenin kariyer basamaklarında yükselmeleri sağlanmıştır. Yönetmelikte sınavın her yıl yapılacağı belirtilse de 30.04.2006 tarihinden sonra bu sınav bir daha yapılmamıştır.

Mesleki Eğitim Geliştirme Projesi (MEGEP) ile 2005–2006 eğitim-öğretim yılından itibaren seviye sertifika programları geliştirerek mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumlarında uygulanan modüler öğretim programlarında değişiklik yapılmıştır. Çelik'in bakanlığı dönemindeki diğer gelişmelere bakıldığında ise; “Özel Eğitim Öğrencilerinin okullaşma oranlarında artış sağlanması için Ücretsiz Taşınması Projesi geliştirilmiş, Umut Adımları Projesi ile özürü çocukların temel becerilerin kazandırılması amaçlanmış, Gezici öğretmenler hizmetiyle altı ay ve daha fazla süredir herhangi bir özründen dolayı evden çıkamayan çocuklara evlerinde eğitim fırsatı sunulmuştur. Özellikle E okul, MEBBİS ve diğer dijital alt yapı çalışmaları bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Beyaz Bayrak Projesi, Uluslararası düzeyde yapılan PISA ve PİRLS, TIMSS sınavları, Dynet İngilizce Dil Eğitim Sistemi, Robot Yarışmaları, Toplam Kalite Yönetimi gibi faaliyetler Hüseyin Çelik'in bakanlığı döneminde başlatılıp devam ettirilen uygulamalar arasında yer almıştır (Cankar ve Taş, 2017).

Kasım 2006 tarihinde toplanan 17. Milli Eğitim Şura'sında ülkemizin geleceğini doğrudan ilgilendiren iki önemli eğitim sorunu; “Küreselleşme ve AB Sürecinde Türk Eğitim Sistemi” ve “Türk Millî Eğitim Sisteminde Kademeler Arası Geçişler, Yönlendirme ve Sınav Sistemi” başlıkları ele alındı.

9-Nabi AVCI

Nabi Avcı 25.01.2013-23.05.2016 tarihleri arasında Milli Eğitim Bakanlığı yapmıştır. Avcı'nın bakanlığı döneminde 6528 Sayılı Kanun ile personel rejimine ilişkin önemli değişiklikler yapılmıştır. Bakanlık Müfettişleri ile taşrada görev yapan eğitim denetmenleri “Maarif Müfettişi” unvanıyla birleştirilerek Rehberlik ve Denetim Başkanlığı'na bağlanmıştır (Cankar ve Taş, 2017). Bu dönemde MEB'e bağlı Eğitim Kurumları ve Yöneticilerinin Görevlendirilmesine Dair Yönetmelikte de değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklik sonucunda büyük çapta bir okul müdürü rotasyonu gerçekleştirilmiştir. Söz konusu değişiklikle 4 yıldır aynı eğitim kurumunda görev yapan okul müdürleri tekrardan değerlendirilmeye alınmıştır. Bu değerlendirme sonucunda okul müdürlerinin bazıları farklı okullarda yöneticilik hizmetlerine devam ederken bazı okul müdürleri ise öğretmenliğe dönmüştür (Tedmeme, 2014).

Avcı'nın bakanlık döneminde, TEOG sınavına hazırlıkta öğrencilerin dershanelere olan ihtiyacı azaltmak ve gerekli ders takviyelerini okullarında almalarını sağlamak amacıyla 23 Eylül

Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Milli Eğitim Bakanlarının Çalışmalarına İlişkin Bir Analiz

Methi ÇELİK & Gökhan SAVAŞ & Hazal TAKMAK & Gamze TUTİ

2014 tarihinde MEB, Örgün ve Yaygın Eğitimi Destekleme ve Yetiştirme Kursları Yönergesini yayımlamıştır. EBA-Kurs Portalı üzerinden sağlanan bir ortamda öğretmen ve öğrencilerin kurs başvuruları alınmıştır. Plan ve denemeler hazırlanarak bu modül üzerinden paylaşılmıştır.

Nabi Avcı döneminde seçmeli derslere ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır. Devam eden Okul Sütü Programına 2014-2015 eğitim ve öğretim yılından itibaren “Okullara Kuru Üzüm Dağıtım Programı” dâhil edilmiştir. Öğrencilere haftanın Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri süt, Salı ve Perşembe günleri kuru üzüm dağıtılması kararlaştırılmıştır.

Avcı döneminde ÖSYM tarafından uygulanan sınavlara ait soru ve cevaplar 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamı dışına çıkarılmıştır ve test sorularının tamamından rastgele seçilen %20’sini adaylarla paylaşma kararı almıştır. 8 Ağustos 2015 tarihinde “dershane” ibaresi kaldırılarak yerine “özel öğretim kursu” adı altında yeni bir kurum yapısı oluşturulmuştur. MEB özel eğitim hizmeti almak isteyen velilere destek amacıyla Özel Eğitim Teşviki vermeye başlamıştır. İlk hazırlanan haliyle sadece devletten özele gelmek isteyenleri kapsayan bu teşvik daha sonra özel okula devam edenleri de kapsayan bir süreç olarak duyurulmuştur (Tedmem, 2015).

Tartışma

Ülkelerin ve toplumların geleceğinde hayati bir öneme sahip olan eğitimin yönetilmesi ve yönlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, ülkelerde eğitimi yöneten ve eğitim politikalarını belirleyen kuruluşların faaliyetleri toplumu doğrudan etkilemektedir. Türkiye’de eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmekte ve yönetilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın en üst kademesinde bulunan Milli Eğitim Bakanının yürüttüğü çalışmaların eğitim sistemi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze 3 yıldan daha fazla süre görev yapan Milli Eğitim Bakanları’nın temel çalışmalarının neler olduğunu sistemli ve bütüncül bir biçimde ortaya koymak amacıyla yürütülen araştırmada 9 bakana yer verilmiştir. Bu bakanlar içinde Hasan Ali Yücel tek öğretmen kökenli olanıdır. Görev süresi açısından da Hasan Ali Yücel en uzun süre bakanlık yapan kişi olmuştur. Onu Hüseyin Çelik izlemiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar görev yapmış olan bakanların çalışmaları incelendiğinde; yapılanların birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında, günün ihtiyaçları doğrultusunda ilköğretimin yaygınlaştırılması, öğretmen yetiştirme gibi temel sorunlarla ilgilenildiği görülmektedir. Bu dönemde yabancı bilim adamları ülkeye davet edilerek onların görüşlerinden de yararlanılmıştır. Daha sonraki süreçte ise mesleki eğitim ve yükseköğretim konularına da ilgi gösterildiği göze çarpmaktadır.

Hasan Ali Yücel’in bakanlığı döneminde başlatılan Milli Eğitim Şuraları, eğitim sisteminde var olan sorunlara ilişkin fikir geliştirme adına önemli bir faaliyet olarak varlığını sürdürmektedir. Bugüne kadar 18 defa toplanan Milli Eğitim Bakanlığı Şura’sı incelendiğinde Türkiye’nin eğitim konusunda dönemin şartları göz önüne alınarak birtakım sorunların tartışılarak Bakanlığa tavsiyeler içerdiği görülmektedir. Ancak defaten dile getirilen konulardan günümüzde halen çözüm bekleyen hususlar görülmektedir. Bu durum, Şuraların bağlayıcı bir niteliğinin olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

23 Nisan 1920 tarihinden günümüze 65 Bakanın görev aldığı ülkemizde, Milli Eğitim Bakanlığının insan yetiştirme perspektifinde günün şartları önemli rol oynamıştır. İlk dönemler fiziki durumlar ve okuma yazma önemli konular arasında yer alırken, sonraki dönemlerde ise yükseköğretim, teknoloji gibi konular daha ön planda yer almıştır. İncelenen Milli Eğitim Bakanlarının eğitime ilişkin yaklaşımlarının zamana göre değerlendirilmesi durumunda siyasal

politikaların etkisi yadsınamaz. Bu doğrultuda eğitimde arzulanan hedeflere ulaşılmadığı, ancak çaba gösterildiği söylenebilir. Bu açıdan Milli Eğitim Bakanlığı'nın politikalarının daha sistematik ve planlı bir şekilde sürdürülmesi gerektiği ortadadır.

Bu güne kadar görev yapan Milli Eğitim Bakanlarının, Bakan olmadan önceki meslekleri incelendiğinde bunların 14 tanesinin öğretmen kökenli olduğu göze çarpmaktadır. Bakanların yapmış oldukları çalışmaları incelendiğinde öğretmen kökenlilerin daha başarılı ya da daha başarısız olduğuna ilişkin bir yargıya varılamamaktadır. Elbette ki geçmişte öğretmenlik yapmış birisinin Milli Eğitim Bakanı olması olumlu bir olgudur. Ancak bu konuda bir yargıya varmadan önce Milli Eğitim Bakanlarının, ülkenin eğitim politikasının belirlenmesindeki etkisinin ne oranda olduğunun araştırılmasına ihtiyaç vardır. Konunun 65 Bakan düzeyinde incelenmesi durumunda yeni bulgular elde edilebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Alıcı, D. (2008). Bir eğitim devrimcisi: Mustafa Necati. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 65- 79.
- Aldemir, E. (2007). *Kültür (Milli Eğitim) Bakanlarından Saffet Arıkan'ın çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Aysal, N. (2005). Anadolu'da aydınlanma hareketinin doğuşu: Köy Enstitüleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 9(35), 267-282.
- Başar, E. (1988). Cumhuriyet dönemi Milli Eğitim Bakanları ve icraatlarının değerlendirilmesi (1920-1960). Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayburt, B. (2017). 1923'ten günümüze Türkiye'de eğitim yönetimine Milli eğitim, Sağlık ve Adalet Bakanlarının mesleki formasyonları üzerinden karşılaştırmalı bir bakış. *International Journal of Science*. 59, 511-531. Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7236>
- Cankar, B. & Taş, A. (2017). Milli Eğitim Bakanlarının eğitim faaliyetleri (1999-2016). *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2), 189-210.
- Ergün, M. (1982). *Atatürk devri Türk eğitimi*. Ankara. Ocak Yayınları.
- Güven, İ. (2001). Mustafa Necati'nin Türk eğitiminin gelişimine katkıları. *Milli Eğitim Dergisi*, 149.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk dönemi eğitim seferberliği ve köy enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 172-194.
- Karakök, T. (2011). Menderes Dönemi'nde (1950-1960) Türkiye'de eğitim. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 89-97. DOI: 10.5961/jhes.2011.014
- Karasar, N. (1999). Bilimsel araştırma yöntemi - kavramlar, ilkeler, teknikler. Ankara: Nobel.
- Karasar, N. (2013). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel.
- Kartal, S. (2008). Toplum kalkınmasında farklı bir eğitim kurumu: Köy Enstitüleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1).
- Kaya, T. (2014). Tevfik İleri ve Türk eğitim sistemindeki yeri. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MEB. (2017). *1. Milli Eğitim şurası*. Erişim adresi: <https://ttkb.meb.gov.tr>, 10 Kasım 2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018a). *Teşkilat şeması*. Erişim. <http://www.meb.gov.tr>, 18 Kasım 2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018b). *Eski Bakanlarımız*. Erişim: <http://www.meb.gov.tr>, 15 Ekim 2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı Görev Ve Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (1 Nolu Kararname). (2018). *Resmi Gazete*. Yayımlı Tarihi: 10/7/2018 – 30474. Erişim: <http://mevzuat.gov.tr>, 15 Kasım 2018.
- Sorguç, B. (1982), 1920'den 1981'e Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul: İletişim
- Şentürk, A. (2013). Mustafa Necati Bey'in bir eğitim projesi: Maarif Eminliği. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/417304>
- Taşkesen, Ü. S. (2006). Hasan Ali Yücel'in eğitim felsefesi ve Türk milli eğitimine katkıları. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tan, D. (2007). Milli Eğitim Bakanları ve eğitim icraatları. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> sayfasından erişilmiştir.
- Tangülü, Z. (2012). Demokrat Parti dönemi eğitim politikaları (1950-1960). *Journal of Turkish Educational Sciences*, 10(2), 389-410.
- Tedmem (2014). *2014 Eğitim Değerlendirme Raporu*. Ankara.

Tedmem (2015). *2015 Eğitim Değerlendirme Raporu*. Ankara.

Yıldız, O., & Yıldız, T. (2016). Türkiye Cumhuriyeti eğitim politikaları. *Journal of Research in Education and Society*, 3(1), 24-41.